

DET POSTOMDELTE

FAGBLAD FOR FORENINGEN AF DANSKE SCENEINSTRUKTØRER

Nr. 62 - marts 2013

Udgiver:
Danske Sceneinstruktører
Nørre Voldgade 12 2.th.
1358 København K
Tlf. 33 33 08 88
www.stagedirectors.dk
email: info@stagedirectors.dk

Deadline næste nummer:
13. maj 2013

Redaktion:
Inger Birkestrøm Juul, FDS
Kamilla Bach Mortensen, FDS
Fie Nørman Johansson, FDD
Rasmus Malling Skov Jeppesen, FDD
Steen Madsen

Layout:
Jakob Brandt- Pedersen

Forside:
Det Kongelige Teater: "Hovedløs sommer"
Instruktion: Madeleine Røn Juul
Foto: Natasha Thiara Rydvald

DanskDansk: "Frelserne" - Instruktion: Moqi Simon Trolin - Foto: Per Morten Abrahamsen

Onsdag 3. april afholder vi dette års ordinære generalforsamling.

Da formandens klumme blev skrevet for et år siden var vi igennem et begivenhedsrigt år, en ny regering og dermed også en ny kulturminister var på plads, de to store kulturpakker vedr. scenekunst og kulturstøtte skulle lige igennem møllen en gang til og så ville der ske noget. Der var en tro på at scenekunsten langt om længe kunne få den synlighed den fortjener, med en ny minister kunne vi være med til at markere at kunst er uendelig meget mere end weekendunderholdning på tv. Nu kunne der skabes en platform for kvalificeret debat og præsentation af kunsten.

Her 12 måneder senere, kan vi konstatere at vi nok håbede på mere end vi fik; efter et uskønt forløb fik vi en ny kulturminister og det er vanskeligt at finde nytænkning i debatten om kunststøtte, scenekunst og åben scene. Der skal bestemt lyde et stort velkommen til Marianne Jelved og den erfaring

og glæde for kunsten hun bringer med sig, men samtidig er det lidt forstemmende at tænke på det sidste års mere eller mindre spildte kræfter.

I foreningen har bestyrelsen benyttet det politiske dødvande til at vende blikket indad og fortsætte overvejelserne om foreningens arbejde for sceneinstruktørerne i fremtiden. Hvordan former man bedst en fagforening der skal fungere i dagens Danmark? Bestyrelsen har sat gang i salonaftener, hvor der er plads til både at lære nye værktøjer at kende og debattere relevante emner med kollegaer fra andre sider af branchen. Og ikke mindst er der blevet taget initiativ til oprettelsen af en ny lederuddannelse.

Dette og meget mere kan du læse videre om i bladet og, måske allervigtigst, drøfte på generalforsamlingen 3. april.

På gensyn!

FRA TEATERSKOLE TIL SCENEKUNSTSKOLE

Den 1. september skiftede Statens Teaterskole navn til Statens Scenekunstscole. Det er ikke bare en navneforandring. Det indvarsler en forandringsproces for de scenekunstneriske uddannelser.

En af de største organisatoriske reformer i Statens Teaterskoles 44 år lange historie er ved at falde på plads. Med nyt navn og ny organisation står skolen midt i en omfattende og langsigtet proces, der moderniserer scenekunstudannelsernes værdigrundlag, og ændrer skolens selvforståelse. Selvom Statens Scenekunstscole viderefører den tradition og høje faglighed, som Statens Teaterskole er kendt for, er der med reformen tale om et nybrud på scenekunstudannelsesområdet.

Den videregående uddannelse til scenekunstner i Danmark er anderledes stillet end de fleste andre videregående kunstuddannelser

her i landet. De studerende på musik-konservatorierne og arkitektskolerne opnår kunstneriske bachelor- og kandidatgrader og undervises af professorer, lektorer og adjunkter i løbet af alle deres studieår, for at sikre, at undervisningen ligger på et højt fagligt, kunstnerisk og pædagogisk niveau. Det samme er nu tilfældet med designskolerne, som i lighed med konservatorierne, billedskolerne og arkitektskolerne, har gennemført springet fra "mesterlærerskole" til højere videregående uddannelse.

Nu står scenekunsthagene endelig for tur. I løbet af de næste par år er det planen, at de videregående uddannelser til skuespiller, danser, instruktør, koreograf, scenograf, lysdesigner, lyddesigner, produktionsleder, forestillingsleder og de andre scenekunstprofessioner skal vurderes og derefter akkrediteres (anerkendes) som højere videregående

uddannelse. Det betyder i så fald, blandt andet, at scenekunstudannelserne vil tilbyde kunstneriske bachelor- og kandidatgrader, så de studerende inden for teater og dans kan indgå på lige fod med andre fagområder i det danske, og dermed også det europæiske, uddannelsessystem.

I dag lyder denne nyhed måske ikke så revolutionerende. Men for ti år siden var en sådan ændring af selve de pædagogiske grundprincipper for teaterskolen mere end kontroversielt – og den kaldes stadig væk med harme for "akademisering" af dele af scenekunstmiljøet, inden man forstår, at det faktisk handler om en vigtig kvalitetshævning på kunstens præmisser, og ikke på videnskabens.

Over alt i Europa, og også i Danmark, har kunstuddannelserne de seneste ti år gennemgået

en stor og vigtig, ja gennemgribende udvikling "fra håndværkerskole til kunstskole".

Den uddannelsesmæssige ligestilling af Statens Scenekunstskole med de øvrige kunstneriske uddannelser er ikke kun vigtig af formelle grunde. Den indebærer et kvalitetsmæssigt løft af hele uddannelsesmiljøet og en perspektivforskydning i synet på scenekunsten som kunstart og det, der skal til for at uddanne scenekunstnere til dagens og morgendagens scenekunst.

Forudsætningerne for denne videreudvikling af scenekunsten er de bedste: Tiderne er anderledes i dag end de var, da Teaterskolen var ung i 1968. Oprøret fra dengang er langsomt stilnet af. Men viljen til at udnytte studietiden til at skabe en platform for sig selv som skabende og udøvende kunstner inden for dans, teater, film, performance og

Bådtæret: "Odysseen"
Instruktion: Rolf Heim
Foto: Charlotte Hammer

andre medier er blevet større. De studerende er blevet mere ambitiøse med deres uddannelse, og de orienterer sig bredt og internationalt. Man studerer ikke længere i et dansk akvarium alene, hvor nationale fisk svømmer stille omkring i et genkendeligt farvand. De studerende orienterer sig aktivt ud af det velkendte territorium. Fremmede indtryk rammer næsten hurtigere end de hjemlige. Kravet til en scenekunstners færdigheder bliver andre og mere komplekse, man skal ikke alene kunne udføre det, man bliver bedt om, man skal også kunne det, man ikke bliver bedt om. Man skal overraske, udfordre det vante, skabe nyt, bryde klichéen, provokere. Derfor er de gamle, strikse professionsgrænser ved at smuldre. Man er ikke kun skuespiller, man er måske også danser. Man er ikke kun scenograf, man er også instruktør. Man er lys- eller lydtekniker, men man er også designer. Samtidig er kunstarterne ved at

blande sig med hinanden. Hvor går grænsen mellem koreografi og billedkunst? Hvad er dans og hvor er overgangen til musikken? Og hvilket medie ønsker jeg at arbejde med? Hvem finder de tværæstetiske nøgler, der kan forny genrene og besvare tidens behov for, at kunsten kan afspejle virkeligheden eller komme på bagsiden af virkeligheden? Og hvordan svarer uddannelserne på denne virkelighed? Det er en af uddannelsesinstitutionens vigtigste opgaver at stille disse spørgsmål, og dernæst søge svar. Og svarene kan komme fra de studerende selv, fra deres iderigdom og afprøvning og udfordring af fagenes grænser.

Historisk set har teateruddannelsen bygget på en solid mesterlæretradition. Elevskoler for skuespillere har eksisteret så længe der har eksisteret teatre. Det var en gang en selvfølgelig opgave for professionelle skuespillere på teatrene, at være dem, der rekrutterede efterfølgere. De unge elever lærte af de store "mestre" ved at se dem spille og tage ved lære af deres erfaringer.

Aalborg Teater: "Røverne" - Instruktion: Therese Willstedt - Foto: Mathies Brinkmann Jespersen

Det var et selvrekutterende system, og et relativt autoritært system, hvor lærling fulgte mester. Det var først i 1968, at det offentlige for alvor påtog sig ansvaret for uddannelsen af scenekunstnere, i bredere forstand, gennem etableringen af Statens Teaterskole. Til at begynde med var der kun én studieretning, for skuespillere, hvilket af naturlige grunde satte den udøvende kunstner inden for scenekunsten i brændpunktet fra første færd. Men efterhånden kom de øvrige teaterprofessioner til: Instruktører, scenografer, teaterteknikere. Og endelig i 1992 kom uddannelserne i moderne dans, hvor Skolen for Moderne Dans blev en del af Statens Teaterskole. Teaterskolen fik, ved at være et lærested, der favnede de fleste af scenekunstens fagområder, en gave, en mulighed for at skabe den mest moderne, bredtfavnende, integrerede, statslige skole for teater og moderne dans. I dag har Statens Teaterskole 11 forskellige fire- eller toårige uddannelsesprogrammer, og står på mange måder som en af de førende blandt de statslige scenekunstskoler i Europa.

De seneste ti-femten år, efter at skolen er flyttet til den kunstneriske campus på Holmen, er

udviklingen gået i en mere metodisk retning: uddannelserne på Statens Scenekunstskole er i dag præget af solide studieordninger, faglig struktur, kunstpædagogisk mangfoldighed og faste fagplaner. Og langt vigtigere er den energiske, konstruktive uro der har udviklet sig i mødet mellem skolens forskellige fagligheder. Den vedvarende påvirkning fra markant forskellige fagmiljøer som den moderne dans' abstrakte bevægelseskvaliteter, det psykologisk-dramatiske skuespillerarbejde, den visuelle rumlighed hos scenograferne og lysdesignerne, instruktørens og koreografens analytiske overblik og helhedssyn, og lyddesignerens musikalske hørebilleder giver et voldsomt dynamisk konglomerat af fagkompetencer. Det udgør scenekunstuddannelsernes styrke og fremtidige udviklingspotentialer, ikke kun på Statens Scenekunstskole, men i et samlet dansk uddannelsesfelt for scenekunst.

Men en udnyttelse af denne mangfoldighed forudsætter, at Statens Scenekunstskole lykkes med at samle de enkelte stærke fagmiljøer i større læringsmiljøer, hvor udveksling af kompetence, pædagogisk og kunstnerisk

udviklingsvirksomhed, entreprenørskab og innovation, tolerance overfor et bredt spekter af performative genre og international påvirkning og åbenhed for omverdenen er grundprincipper. Det skal være en selvfølge at åbne fagmiljøerne op, både over for et dansk scenekunstnerisk fagmiljø, der skal vide, hvad den centrale uddannelsesinstitution på deres kunstområde rummer af undervisningskompetence og forskningsberedvilighed, men også over for en teater- og danseinteresseret almenhed, som gennem de færdiguddannede skal mærke en vilje hos unge scenekunstnere til at forme dagens kunststudtryk, selvstændigt, modigt, overraskende, underholdende.

En kunstnerisk uddannelsesinstitution kan i dag ikke løfte denne opgave uden at de studerende spiller en stærk og selvstændig rolle allerede mens de går på skolen, og uden at de tager medansvar for egen uddannelse. Synet på, hvad en kunstuddannelse indebærer, er altså ved at ændre sig. Man var, indtil for nylig, elev, ikke studerende. (Elev, av fransk "élève"; en der bliver "løftet op" – altså underforstået af en mester. Ordet

studerende kommer fra latin studere; strøbe efter, beflitte sig på, altså en aktiv handling.) I dag er det derfor naturligt at se på den studerende som én, der skal tage sin uddannelse og ikke få den. Den studerendes aktive indsats, ikke kun i forhold til de opgaver man får af skolen og underviserne, eller det arbejde man udfører håndværksmæssigt, men i hele synet på sig selv – som kunststuderende. I det læringsmiljø, som en moderne kunsthøjskole skal være, vil den studerende opleve tilfredsstillelsen ved at få stort albuerum for sin evne og vilje til selvstændighed, eget arbejde, entreprenant tilgang til sin skaberevne. De studerende skal mærke, at der stilles et skarpt fokus på deres evne til at reflektere over det man skaber. Det er blandt andet dette, som for mig ligger i en forskydning fra begrebet "teaterskole" til "scenekunsthøjskole".

Navneændringen er altså et signal om bevægelse. Men man går ikke tomhændet og hovedløs ind i en ukendt fremtid. Man bærer den store, rige tradition med sig, og forholder sig kritisk til dele af den. Sådant er altid kunstens vilkår og krav. Og i endnu større grad er det uddannelsens vigtigste

forpligtelse på vegne af den studerende. Kunsten har i vores tid fået mange ben at stå på. Et af benene defineres af de politiske prioriteringer, der i kunstneren ser en værdifuld kraft i forhold til innovation, entreprenørskab og en motor for skabende vækst. Den udfordring skal også uddannelsesinstitutionen modtage med stor åbenhed. Vi skal bidrage til at definere entreprenørskab og innovation indenfor den ramme, som skabes af kunstnerens egen realkompetence. En anden udfordring er behovet for nye uddannelses tilbud i en tid, hvor udviklingen af teknologi og medier, bevidstheden om tværfaglighed og stadig stærkere fokus på beskæftigelse stiller nye krav til færdigheder og kompetencer også på scenekunsthøjskolen. Scenekunsthøjskolen vil gerne skabe en større fleksibilitet i udbuddet af uddannelser, gerne i form af videreuddannelse og efteruddannelse.

Og det er i alle disse forhold, at forventningerne til en kommende akkreditering af de scenekunstneriske uddannelser i Danmark ligger. De kvalitetsmæssige, indholdsmæssige og strukturelle krav, som en akkrediteringsproces vil indebære, kan bidrage til at løfte

uddannelsesområdet, og dermed kunstarten, i betydelig grad. Det er ikke længere tidssvarende at tilbyde unge studerende en videregående kunstuddannelse, uden at den er knyttet til den almindelige uddannelsesstruktur for de øvrige uddannelser nationalt og internationalt. Danmark har været så forudseende at skabe en egen kvalifikationsramme for de kunstneriske uddannelser, hvilket indebærer, at fundamentet for uddannelsen på disse institutioner kan være kunstnerisk og ikke videnskabelig. Det sikrer relevans og identitet. Og væsentligt for den kunstneriske mangfoldighed og frihed, men også for beskæftigelse og fleksibilitet på arbejdsmarkedet er, at en bachelor- og kandidatstruktur kan give adgang til, at de studerende kan tage dele af deres uddannelse i udlandet eller ved et andet lærested. Og ligeledes vil en scenekunstner kunne gå videre på andre uddannelser senere, hvis han ønsker det, fordi hans scenekunsthøjskole er kompatibel med resten af uddannelsessystemet.

Men akkrediteringen gælder ikke kun de studerende. Statens Scenekunsthøjskole vil

Edison: "Engle i Amerika" - Instruktion: Christoffer Berdal - Foto: Peter Sørensen/Das Büro

gerne skabe et levende miljø for kunstnerisk udviklingsvirksomhed eller forskning, der tjener udviklingen af kunstarten. Den vil gerne indbyde branchens bedste udøvere til et højere lærested, hvor der er plads til at forske og eksperimentere. Skolen er allerede et mødested for en stor gruppe dygtige scenekunstnere og eksperter, der underviser på alle fagområder. Den vil gerne gøre det endnu mere eftertragtelsesværdigt at medvirke til uddannelsen af den nye generation. Den vil gerne skabe tættere samarbejdsrelationer mellem skolen, teatrene og dansekompanierne.

Det er ambitionerne for de kommende år – på Statens Scenekunstscole.

Sverre Rødahl, rektor for Statens Teaterskole siden 2003, cand. mag. og sceneinstruktør. ●

SCENEKUNSTENS UDVIKLINGS CENTER

UDDANNELSES- OG KOMPETENCECENTRET FOR DET BREDE, MANGFOLDIGE SCENEKUNSTFELT.

At uddanne sig er at udvikle sig

Klokken er et godt stykke over almindelig skoleskema-tid. Men der arbejdes stadig for fuld tryk rundt om i krogene på Scenekunstens Udviklingscenter denne lørdag aften i januar. Kunstneriske metoder afprøves, materiale vækkes og udvikles gennem reflekterende samtaler, kunstneriske processer igangsættes og ideer tager form i skikkelse af undersøgelser, etuder, animationer, tekst. De studerende kommer mange forskellige steder fra: De er uddannet på statsskolerne, i udlandet, de er autodidakte eller uddannet på universitetet, og de har som skuespillere, dansere, instruktører eller dramatikere en professionel og varieret kunstnerisk praksis med sig som bidrag ind i uddannelsen.

De studerende er i gang med at bestige en stejl læringskurve ved bl.a. at stille sig på kanten af deres hidtidige forståelser og dermed stille

sig åbent overfor nye muligheder i forhold til at skabe ny, original scenekunst. De har valgt at arbejde med deres egne læringsmål og kompetenceudvikling på den to-årige scenekunstneriske moduluddannelse "Auteur-virksomhed"/"Dukke- og animationsteater". Dermed har de begivet sig ud på en uddannelsesrejse, som giver mulighed for at dykke ned i deres scenekunstneriske ressourcer, finde nye, få sparring og i bedste fald kunne finde lyst og mod til at skabe og samarbejde på nye måder.

Den scenekunstneriske moduluddannelse med de to spor, "Auteur-virksomhed" og "Dukke- og animationsteater" startede i efteråret 2011, og er det seneste skud på stammen af nye efter- og videreuddannelsesstilbud, som Scenekunstens Udviklingscenter udbyder til det brede scenekunst- og kulturområde. De kunstneriske moduluddannelser

ledes af uddannelseschef og sceneinstruktør Vibeke Wrede i samarbejde med uddannelseschefkonsulent cand. mag. Rikke Lund Heinsen og fagreferent for dukke- og animations retningen Hans Hartvich Madsen. Uddannelsen har derudover tilknyttet en lang række kunstneriske og teoretiske undervisere fra nationale og internationale scenekunstsoler, Copenhagen Business School og Kbh. Universitet, der tilsammen udgør et lærings-, videns- og kunstmiljø, som skaber grundlag for, at scenekunstnere kan videreudvikle deres talenter i selskab med andre professionelle.

Ambitionen om at skabe gunstige uddannelsesmiljøer er en af Scenekunstens Udviklingscenters fokuspunkter og spidskompetencer. Vi ved i dag fra eliteidrættens og forskningens verden, at det er altafgørende for udviklingen af eliten og

forøgelsen af talentmassen, at der findes talentudviklingsMILJØER, hvor relationer, teamkulturer og sociale faktorer er afgørende. Uddannelse og læring består i dag af en lang række komplekse processer, som skal kunne rummes inden for det miljø, som skabes omkring den konkrete uddannelse. Det er udfordringen, også inden for de scenekunstneriske uddannelser.

Et samfund og en branche i bevægelse

Rektor for Scenekunstens Udviklingscenter Martin Elung siger: "Scenekunstens Udviklingscenter v. Odsherred Teaterskole (SUC) er sat i verden for at sikre udbud af efteruddannelse til alle faggrupper inden for scenekunst med særligt fokus på det tværkunstneriske, professionelle og internationalt orienterede børne- og ungdomsteatermiljø. Det betyder, at vi er optaget af at lave uddannelsesstilbud, som matcher behov og ønsker

Det Kongelige Teater: "Frankenstein genskabt" - Instruktion: Heinrich Christensen - Foto: Christian Als

Det Kongelige Teater: "Madame Bovary". Instruktion: Elisa Kragerup - Foto: Miklos Szabo

fra det brede, mangfoldige scenekunsthelt, der kan tælle alt fra de største teatre til de helt små enmands-produktionsenheder, og som spiller kvalitativt ind i den store omverdens

krav til kompetenceudvikling og livslang læring.

Noget tyder på, at behovet for og kravet til kompetenceudvikling, også inden for det kunstneriske felt, er kommet for at blive. Noget tyder også på, at kunstneriske processer og arbejdsmetoder efterspørges på andre arbejdsarealer. Og ikke mindst har udviklingen fra industrisamfundet til videnssamfundet skabt et arbejdsmiljø, hvor mange bevæger sig rundt i forskellige positioner, alt efter arbejdets karakter: kunstner, leder, medarbejder, formidler, udvikler, entreprenør.....Det stiller store krav til vores evner til at kunne strække vores kompetencer i nye retninger, udvikle vores faglighed ind i nye sammenhænge og tænke det omkringliggende samfund, publikum og markedet ind i det, vi laver.

Scenekunstens Udviklingscenter er optaget af at spille en væsentlig rolle ind i den samfundsudvikling, som scenekunstheltet også er en del af. Det gør vi ved at udbyde uddannelser, indgå i dialoger med scenekunstbranchen om, hvad der er på færde, og hvad der er behov for. Og vi kan i vores udbud selv stille os på kanten og være nysgerrige på det ukendte og alt det, vi endnu ikke ved".

En selvstændig og bevægelig aktør på markedet

Scenekunstens Udviklingscenter er en selvstændig institution under Kulturministeriet. I øjeblikket tilbydes der, udover en række kortere fagspecifikke kurser, to kompetencegivende diplomuddannelser i henholdsvis kunst- og kulturledelse samt kunst- og kulturformidling for børn og unge. Disse er fuldt akkrediterede betalingsuddannelser på bachelorniveau, og diplomuddannelser er mulige at søge for både uddannede og autodidakte. Begge uddannelser huser udøvende kunstnere og folk med andre baggrunde. Derudover udbydes den omtalte scenekunstneriske moduluddannelse ("Auteurvirksomhed"/"Dukke- og animations-teater").

Uddannelsen er pt. en forsøgsuddannelse for folk med en udøvende scenekunstnerisk baggrund og udbydes igen fra september 2013. SUC har fået midler af Scenekunstrådet til at udvikle et nyt væksthuse for dukke- og animationsteater, hvorfor det er naturligt at stille sig på skuldrene af de erfaringer, som den nuværende moduluddannelse har givet. Auteurvirksomhed er et væsentligt bidrag

ind i udviklingen af ny, original scenekunst. Teaterrapporten fra 2010 forholdt sig også til begrebet, da de udtalte:

"Man kunne ved at have en anden type uddannelse af scenekunstnere forestille sig, at der dukkede flere grænsesprængende, tværkunstneriske initiativer og flere "auteur-typer" op i dansk teater, altså personer med deres helt eget univers. Det ville i denne sammenhæng være oplagt at få analyseret, om Scenekunstens Udviklingscenter ved Odsherred Teaterskole vil kunne udvide sine aktiviteter i forhold til de kurser og efteruddannelser, som indtil nu har udgjort kernen i institutionen". (p. 19 og 20, Scenekunst i Danmark - Veje til udvikling 2010)

Som selvstændig og uafhængig aktør har SUC kunnet gribe denne opfordring og igangsætte den nuværende forsøgsuddannelse med henblik på at fortsætte den, gerne som kompetencegivende kunstnerisk diplomuddannelse. Det er helt afgørende, at der i forhold til bevægelighed, diversitet og omstillingsparathed fortsætter med at være en aktør, der kan agere hurtigt i forhold til de tendenser

og krav, som branche og samfund stiller til scenekunstmrådet.

Ansøgningsfrist til nye uddannelser d. 01.06.13

Første juni er der ansøgningsfrist på et nyt hold Kunst og kulturledere og Kunst og kulturformidlere – samt de kunstneriske moduluddannelser: Auteur, dukke og animation og den nye retning i multimedie – digital scenekunst. Og forhåbentligt er dette blot starten på et voksende og mere mangfoldigt efter/videreuddannelsesområdet, som vi ønsker at udvikle sammen med fagmiljøer og fag- og brancheorganisationer.

Ring og skriv til os med ideer og ønsker, og se mere på vores hjemmeside:
www.nyscenekunst.dk

H V O R N Å R E R D E T , D A N S K T E A T

Nu barsler udvalget til udredning om det scenekunstneriske uddannelsesområde snart med deres anbefalinger til en ny uddannelsesstruktur i Danmark. Det kan komme til at markere et fuldstændigt paradigmeskifte på Den Danske Skueplads.

- Det kan også komme til at udsætte et paradigmeskifte til næste politiske effektiviseringslyst på teaterområdet – eller indtil teaterverdenen selv tager affære.

I mange år, endda årtier, har moderne dans og især performance-teater og animations-teater presset sig ind i nogle få sprækker i dansk teater, hvor formerne kunne møde publikum. I samme tidsrum har endnu andre scenekunstneriske former banket på døren til Danmark fra udlandet; former, et dansk publikum kun undtagelsesvist er blevet præsenteret for. Art-performance-agtige former, performance-lectures, nycirkus, etc.

Det er fra lande rundt om os, der hver især har statsanerkendte uddannelser i de scenekunstformer, vi i Danmark plejer at kalde "alternative". Det skal forstås sådan, at de er alternative til tale-teatret, eller det dramatiske teater. Der har engang været alternative uddannelser herhjemme, men de er blevet ret nødtørfigt understøttede og i de fleste tilfælde ikke anerkendte. Skæbnen har så villet, at kommune og stat kunne rejse en bevilling til en cirkusuddannelse på AFUK midt imens udredningsudvalget sad og diskuterede netop det

Her og nu havde udvalget til udredning om det scenekunstneriske uddannelsesområde så chancen for at råde bod på dansk sendrægtighed og skabe nogle selvstændige uddannelser for ikke-Stanislavskij-teater. Men...

Kommissoriet for udvalget er formuleret på en sådan måde, at der ikke må bruges flere penge på området. Alt, hvad man vil ændre, vil altså være på bekostning af noget andet. Ikke som supplement til det eksisterende. Det må ikke have været eller være nogen sjov opgave for de uddannelsesinstitutioner, der har siddet i udvalget og slet ikke for de uddannelsesinstitutioner, der ikke blev repræsenteret i udvalget.

Det betyder først og fremmest, at der nok ikke kommer en ny skole, og alt tyder på, at kommissoriets opgave om at modernisere uddannelserne til diplom- og masteruddannelser bliver det centrale i udvalgets anbefalinger.

Udvalgets opgaver.

Et sted i udvalgets kommissorium bedes der om en handlingsplan, der tager højde for den meget store arbejdsløshed blandt

scenekunstnere. Samtidig bedes udvalget vurdere publikumsgrundlaget for nyere scenekunstformer. Disse to opgaver peger tilsammen mod den trygge anbefaling, at uddanne færre scenekunstnere og modernisere uddannelsesområdet så lidt, at publikum stadig får, hvad de kender.

Arbejdsløsheden blandt scenekunstnere fik rigtignok et ekstra nøk, da man i de tidlige halvfemsere parkerede ubehagelige tal for ungdomsarbejdsløsheden i større uddannelseskvoter på alle uddannelserne, deriblandt de kunstneriske, for vi gjorde ikke noget ved de dermed manglende arbejdspladser.

Vi kunne have skabt andre arbejdspladser end dem, vi kender. Vi kunne have satset mere på efteruddannelse; efteruddannelse med skolinger i andre teaterformer. De er der nu, 20 år efter, men stadig i sin vorden, påstår jeg. Vi kunne have introduceret et meget mere varieret formmæssigt valg for unge scenekunstnere. På linje med den udvikling, der foregik i praktisk talt alle lande lige omkring os.

Derfor er udvalgskommissoriets spørgsmål om markedsbehovet for de alternative scenekunstformer noget absurd. Behovet skulle meget, meget gerne komme fra den anden ende, fra kunstnerne for at udtrykke det, de vil udtrykke på den præcise måde, det er nødvendigt at udtrykke det på.

At spørge publikum, om de vil have performance giver temmelig sikkert en

*Odense Teater: "Jeanne D'Arc"
Instruktion: Inger Eilersen
Foto: Emilie Therese*

DanskDansk: "Frelserne"
Instruktion: Mogens Simon Trolin
Foto: Per Morten Abrahamsen

overvægt af "ved ikke"-stemmer, og resten nej. Hvem spurgte publikum, om de ville have absurdisme, da den blev importeret af entusiastiske, danske teaterfolk i 60'erne?

Spørger man publikum på Inkonst i Malmø vil svarfordelingen bare 20 km væk fra vores hovedstad sikkert være væsensforskellig.

Fremsynetheden består altså ikke i at forudse, hvad publikum vil have fremover, men hvilke kompetencer, helt unge kunstnere vil få brug for om 10 år for at kunne forbløffe os med deres vigtige budskaber i en form der overrumpler os.

Paradigmeskiftet.

Når jeg bruger ordet paradigme i den situation, dansk scenekunst står overfor i dag, så er det fordi, jeg mener, det er en ændring af tankesættet i hele miljøet, der presser sig på. Det presser sig på, fordi det er i gang, ikke bare fordi, det er på tide. Påstår jeg.

Teatre arbejder mere sammen end tidligere. Der er opstået en ny loyalitet overfor scenekunsten som "sagen", i stedet for

de forsvarsberedte bastioner, teatrene var tidligere, beskyttende deres repertoire og dermed deres publikum(-stal). Coproduktioner mellem institutioner er meget mere almindelige nu end for 25 år siden. Det er vigtigt, fordi det danner grobund for innovativ konsensus i den del af dansk teater, der har magten, altså har de fleste penge.

Det dramatiske teater og operaen er bedre end nogensinde. Forestillingerne er forskellige. Viljen til at udfordre publikum er til stede. Skolen for moderne dans har udklækket så

mange dygtige dansere og koreografer, at de bare ved det voksende antal bliver synlige i scenekunstabilledet. Flere "alternative" danske kunstnere kommer hjem fra skarpe uddannelser i udlandet og roder kraftigt op i vores opfattelse af et "rigtigt" repertoire. Mange teatre skaber forestillinger, der eksperimenterer med former, vi ikke er vant til.

Hvad er det så, der mangler? Det er, at lidt af det hele, ikke er nok af det hele. Og der bliver ikke mere, medmindre det sker bevidst, politiseret og gennemført af et samlet

scenekunstmiljø, altså et paradigmeskifte. Der er ikke bare behov for en ændring af uddannelserne, så de bliver mere fremtidssvarende, der er også et behov for ændring af bevillingsstrukturene, teatrenes forpligtelser og råderum, en seriøs entré på det internationale marked, - og behøves flere penge at blive nævnt?

Uddannelserne har behov for at blive specialiserede, så der opnås størst mulig faglig kunnen, og uddannelser i forskellige former har behov for at kunne udvikle sig uafhængigt af hinanden, så brydningerne mellem udtrykkene bliver størst mulige. Det er til gavn for diversiteten, for den gensidige inspiration, og altså for det brogede publikum. Derfor ville det have været skønt, om en performance-uddannelse kunne have haft sin egen institution.

Teatre må kunne få lov til at tage større chancer med et blandet repertoire, uden at procentnedgang i publikumstallet medfører fyringer. De tre-fire kompagnier som huskunstnere i potentielle tvangssægteskaber i den nuværende

huskunstnerordning er slet ikke tilstrækkeligt for generelt at højne niveauet for performance-teater, og for at vænne et publikum til nye former.

Det internationale marked bliver ikke erobret af danskere, før danskere har produkter, det internationale marked interesserer sig for. Der er ganske vist allerede sådanne produkter, men de er for få.

Dans, teater, opera og performance-teater (etc.) må tale sammen, arbejde sammen, inspirere hinanden. Det er i et sådant miljø, paradigmeskiftets realitet og nødvendighed bliver synlig.

Aarhus Teater & CafeTeatret: "Skakten"
Instruktion: Tue Biering
Foto: Klaus Dreyer

STATENS SCENEKUNSTSKOLE

EN KORT PRÆSENTATION AF EFTERUDDANNELSEN VED STATENS SCENEKUNSTSKOLE OG UDDANNELSESLIDER KERSTIN ANDERSON.

Kerstin Anderson er oprindeligt uddannet danser og koreograf, men nu er hun leder for efteruddannelsen, og sammen med dramaturg Miriam Frandsen udgør hun det dynamiske team som sammensætter, koordinerer og administrerer efteruddannelsen under Statens Scenekunstscole.

Fredag d 25/1 2013 fejrede efteruddannelsen 10 års jubilæum med et heldagsarrangement for skolens elever, som er efteruddannelsens fremtidige brugere, og for hele scenekunstbranchen og øvrigt interesserede. Her kunne man blandt andet opleve Martin Schick og hans Half Bread Technique (Postcapitalism for beginners), som er en interaktiv forestilling med publikum, hvor grænserne for og udvidelsen af det performative rum undersøges og udfordres, og hvor han lige der i rummet deler alt, hvad han har med sit publikum; sit rum og sin

løn f.eks. Man kunne møde Helgard Haug og Daniel Wetzel fra Rimini Protokoll i en samtale omkring deres "Theatre of Experts". Hos Rimini Protokoll bruges der aldrig eller sjældent professionelle skuespillere, men altid (virkelighedens/hverdagens) eksperter indenfor det felt gruppen ønsker at lave en forestilling om. Rimini Protokoll er anerkendt inden for den bevægelse i det postdramatiske teater, der kaldes "Reality Trend" (Theater der Zeit), hvor forestillingen bevæger sig i zonen mellem virkelighed og fiktion. Som et eksempel på et af deres værker kunne man efterfølgende opleve Prometheus in Athens, som er en performance lecture, hvor almindelige grækere valgt ud fra statistikker, fortæller deres historier om at være græker i et kriseramte Grækenland. Forestillingen er en blanding af en teaterforestilling og en akademisk forelæsning. Rimini Protokoll bliver ofte betegnet som en kunstgruppe og ikke

som en "teatergruppe", hvilket nok afspejler det udvide scenekunstabegreb, hvor det tværfaglige, genreblandinger, opløsning af traditionelle teater rum, det kollaborative og interaktive ses som vejen frem. I denne ånd fortsatte jubilæums dagen med at alle deltagere blev opfordret til at skrive deres ønsker og forslag til kurser, foredrag og symposier på efteruddannelsens plakater fra de sidste 10 år, til inspiration for efteruddannelsens fremtidige virke. Alt sammen modereret af dramaturgen Gunda Zeeb. Dagen blev afsluttet med en masse champagne.

Programmet for 10 års jubilæet afspejler meget godt den type program, man kan opleve, hvis man tager til et af efteruddannelsens arrangementer.

Efteruddannelsen er et sted, hvor teatret som kunst kan udvikle sig og inspireres af de

trends og tanker, der sker i resten af verden indenfor scenekunsten. Efteruddannelsen sørger for at være på "beatet" i forhold til viden om, hvad og hvem der rykker lige nu, hvilke tanker der tænkes, og hvad der er "must see" og så sørger de for, at de personer eller grupper inviteres til København eller Århus. Alternativt bliver der i stor stil, men for få penge arrangeret studieture ud i verden, hvor avantgarden indenfor scenekunsten kan opleves i workshops, foredrag eller symposier til inspiration og videreudvikling af dansk scenekunst.

Samarbejde og networking, tværfaglighed er i fokus

Efteruddannelsen blev oprettet i 2003, da kulturministeriet ønskede at nogle andre end fagforeningerne varetog scenekunstnernes efteruddannelse. Umiddelbart var der vrede reaktioner fra fagforeningerne, da der blev

Prometeus - Rimini protokol

taget penge fra deres kurser, til noget de syntes lignede spild af penge på administration. Men som Kerstin Anderson siger, så koster administration og koordinering penge, men de penge er også givet godt ud, da efteruddannelsen står til rådighed for miljøet og hjælper med arrangering af kurser og workshops, og efteruddannelsen indgår gerne i samarbejder. Feks udbydes der i år kurser i samarbejde med bl.a. Mungo Park og Cafe Teatret.

Efteruddannelsen prøver at efterleve de forskellige behov i scenekunstmiljøet og varetager både kravet om det akademisk faglige, men også det faktum at vi er en praktisk og praktiserende kunstner. Efteruddannelsen er heller ikke på samme måde i konkurrence med fagforeningerne længere, da de efterhånden har udviklet uddannelsen til ikke længere at være så "hands on" orienteret. I dag er efteruddannelsen mere orienteret imod det tværfaglige mellem praksis og teori, og hvor de præsenterer de nye tendenser i Europa. Målet er networking, inspiration og at opretholde et højt videns og inspirationsmæssigt niveau.

Det Røde Rum: "Body Blær"
Foto: Miklos Szabo

mere i retning af inspiration til, hvordan man som scenekunstner kan udvikle og udvide sit eget virke, ens "drive" og finde nye veje at gå indenfor det, man allerede laver og interesserer sig for, og på den måde udvikle sin kunstneriske karriere.

Generelt er efteruddannelsen rigtig populær, og i løbet af de sidste 10 år har mere end 10.000 brugt deres udbud. Men i Danmark er der ikke den store tradition for efteruddannelse, og det kan derfor være lidt svært indimellem at få folk til at komme især til de navne, som endnu ikke er så tunge i Danmark, men som er på vej frem ude i verden. Derfor prøver efteruddannelsen at tilrettelægge deres udbud således, at der både er helt nye navne, som er på vej frem, og så de lidt tungere navne, som f.eks. William Dafoe (Wooster Group) og Heiner Goebels (Gienssener Institut für Angewandte Theaterwissenschaft) der tidligere har besøgt uddannelsen.

Program 2013

Programmet for 2013 er gået i trykken, og det ser rigtig spændende ud. Efteruddannelsen

Nogen kan måske tænke at efteruddannelsen lyder lidt overfladisk, hvis man vil være kritisk og man kan spørge sig selv, om man kan lære noget på 3 timers samtale om scenekunst... og Ja, det mener Kerstin Anderson; Man kan lære fantastisk meget. Formålet er ikke som sådan at uddanne eller lære folk noget helt nyt eller helt andet, men

fortsætter de kunstneriske samtaler, "Conversations about performing arts", hvor man blandt andre kan møde filminstruktøren Sibylle Dahrenhoff, som har arbejdet tæt sammen med Christoph Schlingensief, og bl.a. lavet dokumentaren Crackle of Time-Christoph Schlingensief and his opera village in Burkina Faso, om Schlingensiefs sidste projekt inden hans død. Derudover åbner Efteruddannelsen op mod Nordafrika med en devising workshop i Tunis med tunisiske og danske scenekunstnere, der i samarbejde skal udvikle materiale til præsentation og debat, som skal performes flere steder i Tunesien. Man kan komme på comedytour til London eller på skrive workshop i Paris ved kunstnerne Weber og Allio. Der er mange Gode muligheder for oplevelser og inspiration i dette års program, men man skal holde øje med Nyhedsbrevet, da Efteruddannelsen gerne indgår nye samarbejder og programmet udvides hele tiden.

Og hvis man er utilfreds med programmet eller savner noget, er Efteruddannelsen meget interesseret i forslag og i at indgå samarbejder. ●

Folketeatret: Mens vi venter på Godot*
Instruktion: Morten Grunwald
Foto: Gudmund Thai

AFUK : AKADEMIET FOR UTÆMM

NYCIRKUS UDDANNELSEN I DANMARK

Umiddelbart ved siden af Enghave Station, Kbh. ligger de gamle sporvognsremiser, der nu rummer AFUK, 3 foreninger, en daghøjskole og en produktionsskole. – Lokalerne er indrettet i 2009, og er en kombination af moderne krav til sikkerhed, sundhed plus en særlig herlig æstetik i valget af interiør. – Gæsten mødes med umiddelbarhed og venlighed af unge og voksne i bevægelse – en diversitet i fremtoning, som rummer alt fra kokke outfit til gamacher, pindehår og handskebløde artist sko. – Besøget gælder et møde med AFUKS leder: ANNESOPHIE BERGMANN STEEN og Produktionsskolens vejleder: KRESTEN THOMSEN.

ANNESOPHIE giver et kort historisk rids over 30 års Nycirkus udvikling, som startede i Frankrig og i Canadas fransktalende del, og siden er blevet global. – Det tidligste vi ser til det i Danmark er i begyndelsen af 90'erne

og skyldes KIT: Københavns Internationale Teater, der skaffede bl.a. CIRQUE-O og ARCHAOS til Danmark – som vist i Kbh. til FESTIVAL OF FOOLS og på ÅRHUS FESTUGE. – Da ARCHAOS var i København 2.gang deltog 15 af den tidligere Gøglerkoles elever som praktikanter i forestillingen som "metal-clowns".

Benævnelsen NYCIRKUS definerer "cirkus som en historiebærende scenisk oplevelse med et sammenhængende hele" og hvor det artistiske aspekt fremstår "konkret og som taler til sanserne". Det interessante ved Nycirkus - var og er - at det taler et "umiddelbart sanseligt sprog, som kunne forstås og begejstrede både punkere og pelsdamer". – På dette tidsrum eksisterede AFUK under navnet GØGLERSKOLEN og havde til huse i nogle tidligere fabrikslokaler i Kigkurren på Islands Brygge. – Artistlinien etableredes i 1993/94

med den russiske lærer: Valentin Glazyrin fra Statscirkusskolen i Moskva. – fra 1996 kunne de danske elever komme på intensive træningsophold på statscirkusskolen i Moskva. Efterfølgende drog eleverne videre til uddannelse i Sverige, Frankrig, Bruxelles og Kiev –

I 1995 starter : "CIRKUS CIRKÖR" Stockholm, og i 1997 starter Cirkus Cirkör CIRKUSPILOTNERNE" på 1-årigt gymnasialt plan; efterfølgende bliver der godkendt en 3-årig forsøgsuddannelse. I 2005" overtager DANSHÖGSKOLAN " uddannelsen som er en SU-berettiget uddannelse på universitetsniveau, og Danshögskolan hedder nu DOCH – Dans och Cirkus högskolan.

I Danmark har ønsket om, og arbejdet på at få godkendt en egentlig cirkusuddannelse stået på i mange år – en overordentlig lang periode faktisk, som ANNESOPHIE diplomatisk kalder "Dansk eftertænkksomhed". – I 2012

afsattes over 4 år 6. mio.kr på Finansloven til etableringen af en 3årig nycirkusuddannelse i samarbejde med Københavns Kommune, som samme år bevilgede 6.25 mil. til et 3-årigt forløb.

ANNESOPHIE satser på et optag af 9 studerende per år i de to første år, som foregår ved optagelsesprøve, som f.eks. på skuespiller-skolerne. Antallet af studerende matcher med det aftag der skønnes realistisk for færdiguddannede der kan få arbejde, og budgettet i øvrigt. – Den nye uddannelse kommer til at være tæt nabo til AFUK ude på Enghavevej, da den får adresse i to tilstødende gl. Remiser med højt nok til loftet og plads til de nødvendige træningsfaciliteter. – Nu skal hallerne bare sættes i stand så de bliver rottefri og får fungerende varme og ventilation. Nycirkusuddannelsen bliver en selvejende institution med en bestyrelse, samt et tilknyttet

ADVISORY BOARD, så fagkundskaben bliver optimal. Forsøgsuddannelsen er defineret og perspektiveret som "videregående artist uddannelse på højt kunstnerisk og videregående niveau" og den kommer til at svare til en bachelor. De elever som nu går på AFUKs

Artistlinie skal til optagelsesprøve på lige fod med andre ansøgere. – Som konsekvens af godkendelsen kan de studerende modtage SU og er - når de er færdiguddannede – A-kasse berettigede. –

Aktuelt finder de første optagelsesprøver sted dette forår og i september 2016 vil forsøgsuddannelsen påbegynde undervisningen. – Af tidligere elever fra AFUKs Artistlinie er 7 ud af 8 afgangselever i gang med en videregående uddannelse i Sverige, Canada, Frankrig og andre steder i Europa, i alt er der i øjeblikket 19 studerende fra AFUK på de etablerede cirkusskoler rundt om i

verden. Mange af dem med dansk SU, da der ikke findes en tilsvarende uddannelse i Danmark endnu. Ved etableringen af en egentlig uddannelse kan cirkusartistmiljøet ekspandere i Danmark og de danske talenter behøver ikke rejse til udlandet for at uddanne sig hvilket også betyder at man kan skaffe lærerkræfter på internationalt niveau med kapacitet og erfaring.

Denne samtale foregår på KRESTEN THOMSENS kontor, og AnneSophie og Kresten har ordvekslinger og tilføjelser til ovenstående i forhold til den fælles hukommelse de også udgør. - AnneSophie som sidder i de daglige forhandlinger netop nu mht til uddannelsesdelen er meget omhyggelig med at begrunde og beskrive dette nye som er i sin vorden ....

KRESTEN er især knyttet til PRODUKTIONSSKOLEN som er i det samme bygningskompleks, hvor unge arbejder med køkken og andre praksisrelaterede fag. KRESTEN fremhæver "de ikke-boglige, andre intelligenser som her har forløb som udvikles over en 1-årig periode". Det er da også på Produktionsskolens Artistlinie at nogle af de

bedste danske talenter har startet deres løbbane som artister.

Medens dette skrives udvikler detail planerne for ARTIST uddannelsen sig; end ikke navnet er endnu besluttet, men "NY CIRKUS ARTIST" er de nye professionelle menneske der kommer ud, til en jobskabende, sanselig ny virkelighed for solister, små companier, til Cirque de Soleil-formater og med perspektiver i mange relevante og overraskende sammenhænge hvor ARTISTISK KUNSTVIRKSOMHED kan udfoldes.

LEDERUDDANNELSE FOR SCENEINSTRUKTØRER

Coaching, konflikthåndtering og procesledelse
8 undervisningsdage i København, Diplom i ledelse.

Kursusleder: Jens Larsen,
Oldfriendsindustries.com, forfatter og
ledelsesekspert

Gæstelærer: Mette Wolf Iversen, dramaturg
og tidligere udviklingschef på Betty Nansen
Teatret

Gæstelærer: Kristian Riis, partner i
Volcano, direktør på Bremen og guitarist i
Nephew

Datoer: 13/5, 14/5, 28/5, 7/6, 17/8, 18/8, 29/8 og 15/9.

Pris: Der kan søges SVU-midler under hele uddannelsen. Vi hjælper dig.

Tilmelding: senest 21. marts. Læs mere på:
<http://www.stagedirectors.dk/default.asp?side=5&id=120>
eller kontakt info@oldfriendsindustries.com

- PÅ DANSK GRUND

Scenekunsten er i sandhed i forandring: Secret Hotel er i april værter for det finske kollektiv Other Spaces, der gæster Danmark med deres vandringsforestilling Reindeer Safari.

I samme ombæring byder Other Spaces på en workshop i deres arbejdsmetoder, og den centrale person i kollektivet, professor Esa Kirkkopelto (vicerektor for Teaterskolen i Helsinki og leder af centret for kunstnerisk forskning, samme sted), giver en forelæsning om kunstnerisk forskning. Følg med via Secret Hotels facebook-siden for at se datoen for forelæsningsen (i Aarhus) og for workshoppen – men det sker henholdsvis i ugedagene før og efter 6.-7.april. Forelæsningsen arrangeres i et samarbejde med Danseværket, Arkitektskolen, Bora-Bora, Laboratoriet og Aarhus Scenekunstcenter.

Reindeer Safari er en anderledes naturvandring, der foregår henholdsvis i Mols Bjerger og i en forstad i Aarhus i weekenden

6.-7. april. (man behøver kun at være med på én af dagene...)

I Reindeer Safari går publikum/deltagerne efter en grundig introduktion på en fælles vandretur i nogle timer, hvor de sammen efterligner rensdyrenes flok- og adfærdsmønstre (dog på 2 ben). Da rensdyr er stille dyr, betyder dette fx, at deltagerne ikke må tale sammen under vandringen, hvilket giver sjove udfordringer, da alle beslutninger – om fx retning og mad – skal træffes kollektivt.

Reindeer Safari giver deltagerne mulighed for at låne dyrets perspektiv på omgivelserne – og dermed en anden oplevelse, end den man vanligt har. Med gæstespillet Reindeer Safari ønsker Secret Hotel at formidle en kulturel oplevelse, som bliver unik for hver enkelt tilskuer samtidig med, at der reflekteres over menneskers og dyrs relation til deres omgivelser, og over natur, kultur, sanser og

kollektiv – i forlængelse af og i skøn samklang med vort fokus i disse år: Tilskuerinddragende scenekunst, ofte stedsspecifik, og med udgangspunkt i den såkaldte 'deep ecology'-filosofi (udviklet og defineret af den norske filosof Arne Næss: Vi kan ikke gå "ud i naturen", fordi vi er natur, og omgivelserne er ikke blot ressourcer for menneskene.) Secret Hotel spørger i de følgende år: Hvad kan scenekunsten lære af den helhedstænkning der vokser frem i dag, og omvendt?

Pladsreservationen er begyndt, og vi har modtaget bookinger allerede, så vent ikke for længe...!

rensdyr@secrethotel.dk

Gæstespillet er støttet af Statens Kunstråds Scenekunststudvalg, og Nationalpark Mols Bjerger.

<http://toissisatiloissa.net>

OPEN FOR APPLICATIONS

1. September 2013 -31. July 2014

Artists from the Nordic countries including Greenland, Faroe Islands and Åland may apply.

Final application date: 1. April 2013

Further information and application form:
www.skandinaviskforening.org

Residencies are offered for artistic work, often of 2 months duration, but with the possibility of shorter or longer stays.

Facilities Selection procedure

The centrally located 15th-century building has five Applications are first reviewed by the studios available: four studios of 20, 26, 27 and 32 national artists' organisations, after which an m² respectively, and a smaller of 11 m². The studios inter-Nordic committee

makes the final have good natural light and are equipped for basic selection (members of the selection work processes. Shared facilities: kitchen, dining committee: professional artists on the board room, library, terrace and a hall (suitable for artist of governors and the director of Circolo talks). Musicians have priority regarding use of Scandinavo). The basic criteria is artistic studio with a piano. A separate 8.5 m² workroom quality, and there is no quota-based for one visual artist is available. selection.

The programme may include an artist talk, open to the general public, and other projects designed to promote Nordic artists in Italy. The programme contributes to international collaboration and networking with the Italian public and culture.

Den 13. september vedtog Folketinget en ny skattereform, som har stor betydning for din kapitalpension. Herunder kan du læse mere om, hvad reformen betyder for dig.

Du kan ikke længere indbetale til kapitalpension

Fra den 1. januar 2013 kan du ikke længere indbetale til kapitalpension. Den del af din opsparing der i dag går til kapitalpension vil fremadrettet gå til ratepension op til den gældende grænse (aktuelt 50.000 kr. om året) og herefter til livspension. Dette sker helt automatisk, medmindre der er aftalt en anden fordeling for din pensionsordning.

Lavere afgift på kapitalpension i 2013

Har du en kapitalpension, kan du vælge at lade den beskattes i 2013 med en afgift på 37,3 procent i stedet for den normale afgift på 40 procent. Dette vil være en økonomisk

fordel for de fleste. PFA vil i løbet af 2013 åbne for en frivillig tilmelding på vores hjemmeside, hvis du ønsker at betale den lave afgift.

"Har du mange år til pensionering, skal du bare sørge for at få betalt afgiften i løbet af 2013. Men kan du få den udbetalt i 2012, skal du overveje det en ekstra gang, da det ville være surt at dumme sig og få kapitalpensionen udbetalt i december i år til den høje skat," siger Carsten Holdum, privatøkonom i PFA Pension.

Ny opsparingsmulighed for beskattede midler

Skattereformen giver mulighed for, at du kan oprette en ny form for opsparing, hvor du kan spare op til 27.600 kr. op om året. "En af fordelene ved opsparingsformen er, at afkastet beskattes med den lave sats på 15,3 procent, hvilket er lavere end den almindelige

indkomstskat, som du fx vil skulle betale for afkastet af din opsparing i banken," fortæller Carsten Holdum. Opsparingen er bundet frem til pensionsalderen som normalt, og den er ikke fradragsberettiget. Du kan ikke indbetale til denne opsparing via din firmapension. PFA vil udvikle et nyt produkt til denne type opsparing.

Vil du vide mere?

Læs mere om skattereformen på pfa.dk, og tilmeld dig vores nyhedsbrev "PFA Indsigt" for at holde dig godt opdateret. Har du spørgsmål, er du velkommen til at ringe til vores rådgivningscenter på 70 12 50 00.

Ofte stillede spørgsmål og svar om skattereformen

1. *Hvad sker der med min nuværende kapitalpension, hvis jeg ikke foretager mig noget?*

Kapitalpensionen fortsætter som en indbetalingsfri ordning på uændrede vilkår. Du vil fortsat skulle betale afgift ved udbetaling, der som udgangspunkt er 40 procent.

2. Jeg har valgt at spare mest muligt op til kapitalpension på min firmaordning. Ændrer fordelingen sig nu, og skal jeg selv gøre noget?

Nej, du skal ikke foretage dig noget. Fordelingen ændrer sig på den måde, at dine indbetalinger pr. 1.1.2013 ikke længere går til kapitalpension. Fremover vil de i stedet automatisk gå til primært ratepension og herefter livspension.

3. Er det en fordel for mig at betale afgiften i 2013?

For de fleste vil det være en økonomisk fordel, da du får en skatterabat på 2,7 procent. En undtagelse er små opsparinger, som måske

bliver ramt af et nyt gebyr. Du har som udgangspunkt en "lille" opsparing, hvis du højst har sparet cirka 10.000 kr. op pr. år, indtil

du skal på pension. Er der fx fem år til du går på pension, svarer det til 50.000 kr.

Der er dog også ulemper ved at betale afgiften i 2013, fx at kapitalpensionen ikke efterfølgende kan ændres til en rate- eller livspension.

4. Hvad hvis jeg vælger at få min kapitalpension udbetalt, efter jeg har betalt afgiften og før pensioneringstidspunktet?

Så vil du skulle betale en tilbagekøbsafgift på 20 procent, når den skal udbetales.

5. Hvad er fordelene ved det nye opsparingsprodukt?

Den største fordel består i, at afkastet beskattes med den lave sats på 15,3 procent. Derudover giver det ekstra fleksibilitet i pensionstilværelsen at have en vis opsparing, som frit kan bruges efter behov.

Odense Teater: "Jeanne D'Arc"
Instruktion: Inger Eilersen
Foto: Emilie Therese

KOLLEGIALE MINIMUMSSATSER 2013/2014

For instruktører, ansat ved teatre der ikke er omfattet af kollektiv overenskomst

Til brug for teatrets budgetlægning for sæson 2013/2014 har Foreningen af Danske Sceneinstruktører ud fra lønniveauet 2012/2013 og den almindelige pris- og lønudvikling vurderet hvad en instruktion efter de kollegiale satser minimum skal honoreres med.

Minimumshonorar: *Kr. 161.000,- (plus feriepenge) for en opsætning.*

Ved **genoprøvning** og lignende, hvor sceneinstruktøren er ansat på dagløn, udgør denne:

Kr. 2.700,- (plus feriepenge) per dag.

Ved co-produktioner, hvor to teatre går sammen, forhøjes honoræret med minimum 50%.

Er der flere end to producenter aftales honoræret særskilt.

NYE KONTINGENTSATSER 1.4.2013

Pr. kvartal:

A-medlemskab:	1.520,-
B-medlemskab:	830,-
Alm. Dobbelt medlemskab:	940,-
Elevmedlemskab:	250,-
Pensionistmedlemskab:	250,-
Dbl. medlemskab DF:	990,-
Dbl. medlemskab SDS:	765,-
Dbl. medlemskab TEF:	940,-
Dbl. Medlemskab DD:	1005,-

RUNDE DAGE

Anders Ramberg

70 år

21.5

Anders Nyborg

50 år

19.6

Catherine Poher

60 år

16.4

Janken Varden

75 år

6.4

Helge Reinhardt

70 år

4.6

Tue Biering 40

år

14.5

MINIMUMSLØN, SCENEINSTRUKTØRER PÅ TIO-TEATRE STEDTILLÆGSOMRÅDE VI, (KØBENHAVN)

Satser April 2012

Mdr./Lønramme (nedrundet til hele kroner)	24	25	26	27	28	29	30
	24.012	24.330	24.653	24.980	25.312	25.650	25.992
3 mdr.	72.036	72.990	73.959	74.940	75.936	76.950	77.976
3,5 mdr.	84.042	85.155	86.285	87.430	88.592	89.775	90.972
4 mdr.	96.048	97.320	98.612	99.920	101.248	102.600	103.968
4,5 mdr.	108.054	109.485	110.938	112.410	113.904	115.425	116.964

Lønnen skal tillægges 12½ % feriepenge og 12 % pension.

Op til 40 minutters spilletid: 3 mdr.

Op til 90 minutters spilletid: 3,5 mdr.

Mere end 90 minutters spilletid: 4 mdr.

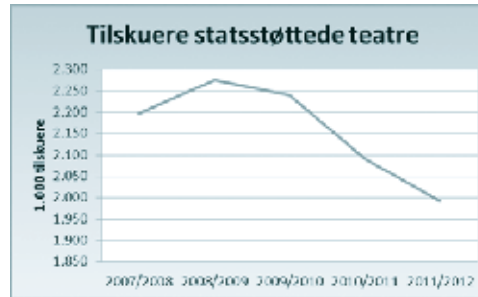
Ekstraordinært store opsætninger: 4,5 mdr.

Teatrenes tilskuertal falder. Især de store teatre har svært ved at holde på publikum.

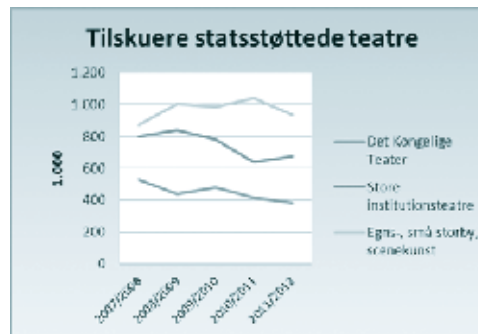
For første gang siden Danmarks Statistik begyndte at opgøre publikumstal til statsstøttede teatre, er det samlede antal teatergængere mindre end 2 mio. årligt. Da man påbegyndte den systematiske statistik i 1981/1982 var publikumstallet 2.947.000, i sæson 2011/2012 var en tredjedel forsvundet, så man var nede på 1.993.000 tilskuere.

I løbet af de sidste fem år har teatrene mistet næsten 10% af tilskuerne. Det er især de større teaterinstitutioner, som har svært ved at fastholde publikums interesse. Det Kongelige Teater har tabt 28%, de store institutionsteatre (landsdelsscener, Københavns Teater og de store turneteatre) har tabt 15%. De mindste teatre, (egnsteatrene, små storbyteatre og teatre med støtte fra Scenekunstudvalget) har derimod øget publikumstallet med 8%.

Fremgangen for de små teatre skal dog vurderes ud fra, at sæson 2007/2008 var

usædvanligt svag. Reelt er tilskuertallene for de små teatre 5% mindre i 2011/2012 end gennemsnittet af de fem forudgående

sæsoner. Målt ud fra samme gennemsnitsbetragtning er tilskuertallene for Det Kongelige Teater faldet med 19% og for institutionsteatrene med 13%.

De tre typer teatervirksomheder (Det Kongelige Teater, store institutionsteatre, små teatre) har haft samme andel af de samlede offentlige (stat og kommuner) teatermidler i 5-årsperioden (henholdsvis 37%, 24% og 29%). De forskellige tendenser i publikumstal kan derfor ikke forklares ud fra bevillingsmæssige forhold.

Udviklingen i publikumstal er naturligvis varierende indenfor de enkelte typer teaterinstitutioner. Fx har landsdelsscenen Aarhus Teater en væsentlig fremgang i sæson 2011/2012 efter en årrække med svage tilskuertal.

Tilbagegangen fra sæson 2007/2008 til sæson 2011/2012 er lidt større i hovedstadsområdet (10%) i forhold til resten af landet (7%). ●

NÅR STEDET FÅR EN ANDEN LYD #1

OM AT ISCENESÆTTE DET OFFENTLIGE RUM OG KOREOGRAFERE UDEN KROPPE

I september 2011 igangsatte Laboratoriet ved Bora Bora i Aarhus eksperimentet Moving Spaces – Going Places. Laboratoriet er en scenekunstnerisk tænketank, og Moving Spaces – Going Places var et eksperiment, hvor fem lokale koreografer og scenekunstnere udvalgte yndlingssteder i byen og inviterede til at se og opleve dem på en ny måde. Steder at udforske, dele, nyde, overraskes af. Steder at bevæge!

Herefter kunne idéudviklingen begynde. Ud fra fælles interesser og et ønske om at samarbejde, slog instruktøren Isabelle Reynaud og koreografen Kasper Daugaard Poulsen sig sammen om at udvikle det projekt, denne artikel omhandler.

En mængde overvejelser gjorde sig straks gældende:

Hvis nogen skal have glæde af værket, må nogen opleve det. Altså måtte valget af sted bero på, at en hel del mennesker har deres gang der.

Værket skulle ikke være invaderende som en facer på Strøget, men inviterende og til rådighed for den med lyst og overskud til at tage det ind. Omvendt måtte det ikke stå i vejen for publikum, og ikke inducere et problem derved. Hvilket ofte sker, når man fortravlet må sige NEJ! til Amnesty International på Hovedbanen og spørgsmålet: Interesserer du dig for menneskerettigheder?

Værket skulle være noget man opsøger, fordi man har lyst, men også kan fravælge at forholde sig til.

Desuden skulle det tilføje rummet noget og/eller lade forbi passerende opleve stedet i et

andet perspektiv og dermed åbne for nyt i rummet.

Ultimativt skulle det aftvinge det vante (rum) noget nyt, og gennem ændringen af beskuerens optik, bibringe beskueren en positiv forandring.

Vi afsøgte vores hjemmer og byrummet efter egnede steder; steder der i mange tilfælde egentlig var ret hyggelige eller harmoniske eller slet og ret helt uproblematisk. Denne konstatering medførte ret hurtigt det modsatte udgangspunkt, nemlig at se på mindre 'lykkelige' rum, herunder forstået grimme, kedelige, triste eller belastede byrum, og tilføre dem et eller flere positive elementer.

Ret hurtigt blev det endvidere klart, at ingen af os var interesserede i selv at medvirke i værket. Faktisk ville vi gerne trække os selv ud af ligningen, så at sige, og helt undvære

medvirkende i vores iscenesættelse af byrummet.

Vi var istedet tiltrukket af idéen om at anvende eksisterende genstande og objekter i arbejdet, fremfor alt i form af lyd. Readymades, om man vil.

I kombinationen belastet rum + lyd faldt vores valg på Værkmestergade i Århus C. Gaden ligger lidt afsondret bag Banegården og Bruunsgalleri og løber midt mellem Jobcentret og Beskæftigelsesforvaltningen, og har et særdeles by-planlagt og futuristisk look. 'Sim City' in real life.

Stedets lyd eller 'klang' udvikledes fra en analyse af selve stedet: Hvordan fremstår stedet akustisk, visuelt og arkitektonisk? Hvilke materialer og genstande dominerer stedet? Hvilken rolle spiller stedet i det sociale liv, hvordan bevæger menneskene sig på dette

sted, hvilke betydninger tillægger vi dem? Hvordan opfattes stedet og hvilke møder er mulige på dette sted? Hvilken hukommelse bærer stedet på, og hvilke historier forbindes med stedet? Hvilke socio-politiske referencer har stedet, og hvilke samfundsmæssige forhold til naturen præger det? Hvilke konflikter findes på dette sted, skjult eller åbenlyst?

Med andre ord, gennem kortlægningen af stedets psycho-geografi findes lyden, der griber ind i og forandrer stedet og komprimerer det æstetisk. Som skaber ny indbyrdes forbundenhed med virkeligheden.

Vi ville gerne give stedet det det manglede – eller rettere den lyd det manglede - efter det dialektiske princip og give dette kontrollerede, overvågende, regulerede og proportionale sted det stikmodsatte; lyden af det vilde – ukontrollerede –

uproportionale – 'natur pur' - ...en lyd, der symboliserer sol, lethed, frihed og ren natur. Med et glimt i øjet.

I midten af gaden, mellem Jobcenter og Forvaltning, løber to rækker af unge, grønne træer. I dette 'betændte' grønne område, valgte vi at opsætte 8 mini-højtalere i træerne, og afspille fra dem lyden af jungle eller regnskov.

For mange dagpengemodtagere og brugere af dette system er dette område en jungle, og det at færdes her til tider både vanskeligt og ydmygende. Det kan vitterligt være ufremkommeligt terræn både for krop og sjæl. At omdanne stedets grønt til en jungle var (og er) således både et billede, en kommentar og et æstetisk eksperiment, og vi håbede at f.eks. det perspektiverende og humoristiske i denne metafor kunne løse op for den svære gang

op ad trappen til Jobcentret. Vores primære forbehold var om de ansatte i bygningerne, ville føle sig ramt. Det overvejede vi længe, men besluttede at sætte vores lid til vore egne positive intentioner og de ansattes forståelse for, at om noget er projektet et billede på systemets vildnis af regler og påbud, og ikke en kritik af de velmenende mennesker der er sat til at administrere og fortolke det. Således håbefulde gav vi os i kast med at redde regnskoven, plante et træ for en bedre verden, eller slet og ret at bygge en jungle i en forsigtig række træer midt i Århus.

Kl. 5 morgen mødte vi op med kabler, stiger, ledninger, højtalere, værkstøjskasse m.m. og installerede lyden – trods heftig regn færdige til tiden – og kl. 09.00 genlød Værkmestergade af regnskov, herunder kraftig underskov, cikader, oksefrøer og mere lejlighedsvis 'solister' som løve, gorilla og

bavian. Eller rettere, de to rækker af nye træer var nu gammel urskov, komplet med dyreliv og oprindelig vildskab.

Nogle af de ansatte tog med det samme lydene til sig, og refererede til det hjørne af cykelparkeringen, hvor de røg i ly for regnen som Abegrotten.

Dette peger på en række fænomener. Som flere af de ansatte i Værkmestergården påpegede overfor os, så virkede det så 'naturligt' med dette tydeligt tilførte soundscape. Eller rettere som de helt præcist udtrykte sig: "Det var som om det var det der manglede". Og denne oplevelse var netop betegnende for, hvad der skete ved at så at sige forstærke det eksisterende natur-element i byrummet, idet oplevelsen af at tilføre en ting lyden af sig selv, virkede som en 'naturlig' tilføjelse. Opleveren blev altså nænsomt løftet ud af

sin forventning til rummet, men paradoksalt nok ved at noget lød ... utroligt meget som sig selv.

At tilføre en allé af træer lyden af regnskov forekom troværdigt, ja nærmest virkeligt. Ved altså kunstigt at tilføre et element et soundtrack, opleves elementet mere virkeligt end det før var. Og det til trods for, at den tilførte lyd i enhver henseende adskiller sig fra det element den påføres, i geografi, i størrelse, i flora og fauna, i lyd og ikke mindst i det faktum, at denne allé af små træer på ingen måder er en skov.

Hvad skyldes dette at vi kollektivt sammenkobler denne monstrøse lydside med en række spæde træer, og godtager det som 'natur', eller måske rettere, at vi reducerer dette sammensatte fænomen til blot et enkelt label, nemlig Natur? Er det så vi kan lægge det på en bestemt hylde og kategorisere det så at sige?

Det udtrykker da et mærkværdigt dobbeltforhold til fænomenet natur, hvis vi higer efter supplerende lyd og tegn, som vi samtidig reducerer til at matche hvad vi ser. Muligvis for at kunne kategorisere. Muligvis for at tilfredsstille vores forventning til tingene. I

dette tilfælde træer, der udviser alle tegn på at være det de er, nemlig træer.

Afspejler dette fænomen i videre forstand en medieskabt tilvænning; at alting har en hørbar lyd? Til trods for at det har alting ikke. Eller det har måske en u-ønskværdig lyd, eller en lyd der ikke er optimal til formålet. Et kendt eksempel fra industrien er den designede og tilrettelagte lyd af en bildørs smæk. Fra filmen eftersynkroniseringen. Gennemsyrrer den virtuelle verden - det vil sige interaktive spil, film og tv- vores hverdag og "naturlige" miljø? I denne fiktive verden er vi vant til at en lyddesigner ligger et soundtrack under alt, rum som ting som følelser. Er det tænkeligt at vi oplever denne film- og spil-verden med dens obligatoriske overdramatiserende soundtracks som "mere realistisk, "mere sand" end den virkelige verden? Og savner dem i verden, når de ikke er der? Og derfor

forventer at få dem også 'off-screen', eller i det mindst finder det helt naturligt, når det sker?

Kan man tænke sig en film uden soundtrack?

Jægergården ligner faktisk Sim City, et spil, en virtuel kunstigt skabt verden. Er det det "BEBOERNE" og "KUNDERNE" i Jægergården savner – soundtracket? Vil det sige, at de oplever vores Jungle-lyd som det manglede soundtrack, der gør at stedet bliver "helt" og derved "mere naturligt" og reelt?

I så fald en af civiliseringens mere løjerlige bivirkninger, der har bredt sig helt tilbage til naturen.

For måske er der tale om en almindelig glæde ved en natur, som man til tider må skrue op for at kunne høre og se. Som vækker og henrykker i et goldt rum. Som giver

mening i og til det, og et glimt af humor til et sted hvor det mangler.

Oplevelsens karakter som blidt opmærksomheds- og bevidsthedsgørende opfylder en stor del af værkets og vore egne succeskriterier. En anden, næsten større del rummes i det fænomen, at opleveren ikke afviser værket som ren iscenesættelse, når han/hun opdager højtalerne og indser tricket, men tværtimod bevidst vender tilbage til illusionen og oprettholder denne fremfor at anskue værket som en konstruktion, der mister sin værdi og magi i det øjeblik den gennemskues.

Nogle medarbejdere går ud for at holde deres rygepause under træerne, andre kommenterer, hvor hyggeligt det er. Nogle 'kunder', som brugerne kaldes, standser op og ler, inden de fortsætter ind til møde. Flere ansatte kommenterer, at "vi vil komme til at savne

det allerede ved tanken om, at det hele skal pilles ned igen" når dagen er omme, og andre synes projektet er "for kort" og foreslår "at projektet gøres til en permanent installation." En medarbejder kan godt se at Junglen også er et billede på hvad de selv på grund af dagpengeregler og kunderne oplever i Dagpengesystemet – "den rene jungle"- "man ved ikke hvordan man skal finde vej" – komme over forhindringerne- "det rene kaos." "Ingen kan finde ud af det." I stedet for at blive stødt, synes han det er en hensigtsmæssig skærpelse at pege på hvad der foregår – han er ked af "ikke kunne tilbyde den mest formålstjenstlige støtte til de arbejdssøgende." Den type eksempler er der flere af i løbet af dagen, og ikke mindst af den grund kommer vi også meget berigede og klogere ud af dagens eksperiment.

For hvorfor som scenekunstner overhovedet beskæftige sig med rummet udenfor teatret? Og hvad bilder man sig ind, at man som scenekunstner kan tilføre det offentlige rum og mennesket i det? Og når man flytter iscenesættelsen ud af teatret, bliver byrummet da til scenen, og alle de som befinder og bevæger sig i det til medvirkende?

Som kunstner udsætter man sig hurtigt for samfundets magtspil, mellem økonomiske, sociale og politiske interesser, og kommer hurtig til ømme punkter, hvis kunsten ikke blot skal tjene til forskønnelse, by-ornamentik om man vil. Men mens der i kunstens rum langt overvejende kommer kunstinteresserede, har det offentlige rum det mest forskelligartede og bredest sammensatte publikum, fra arbejdsløse til børsmægler. Derfor er reaktionerne meget forskellige hos det publikum, der bliver irriteret, forstyrret eller stimuleret i deres hverdag. I dette tilfælde er de dog temmelig enslydende. Faktisk oplever afsenderne, det samme som modtagerne, hvilket indikerer for os, at der er grobund for videre kunstnerisk forskning.

For der er sikkert flere steder, der kunne trænge til det. Et opløftende soundtrack. Tanken er nu at fortsætte og udvide konceptet (lyd/rum), og undersøge om samme procedure vil kunne appliceres andre steder i samme by, andre steder i andre byer, og måske endog andre byer i andre lande. Både som forskningsprojekt men også for til stadighed at forskyde og ændre publikums vante perspektiv på byen og dermed på sig selv.

FAKTA

- Isabelle Reynaud er sceneinstruktør og projektleder ved Laboratoriet
- Kasper Daugaard er koreograf, danser og performer
- Laboratoriet er en scenekunstnerisk forskningsenhed, tilknyttet Bora Bora i Aarhus
- Laboratoriet beskæftiger sig med 'grundforskning' inden for teater og scenekunst. Det vil sige eksperimenter og undersøgelser, f.eks. vedrørende nye former, metoder eller samarbejder. Formålet er at medvirke til et løft i udviklingen og den stadige fornyelse af moderne scenekunst
- Eksperimentrækken Moving Spaces-Going Places, som undersøger scenekunst i det offentlige rum, igangsattes i efteråret 2011 og løber frem t.o.m. foråret 2013.

Kære medlemmer i Foreningen af Danske Sceneinstruktører

**Der indkaldes hermed til
Den Ordinære generalforsamling 2013**

Onsdag 3. april 2013 kl. 19.00

Generalforsamlingen afholdes Nørre Voldgade 12, 1358 København K

Dagsorden:

1. Godkendelse af dagsorden
2. Gennemgang af det af bestyrelsen godkendte revisorpåtegnede regnskab
3. Bestyrelsens beretning
4. Forslag fra bestyrelsen
5. Indkomne forslag
6. Budget for 2013
7. Valg af Legatudvalg
8. Valg af kritisk revisor
9. Valg til bestyrelsen
10. Eventuelt

Bilag til generalforsamlingen udsendes medio marts til foreningens medlemmer.

Eventuelle forslag til Generalforsamlingen skal være sekretariatet i hænde senest **7. marts**.

Fra kl. 18.30 serveres en sandwich, af praktiske årsager vil vi bede jer om en tilmelding, senest **18. marts**.

Bestyrelsen har besluttet at refundere transportudgifter for personer bosat uden for hovedstadsområdet. Refusion vil svare til DSB standard.